

QADRIYATLI YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA JISMONIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY- PEDAGOGIK SHAROITLARI

Davronov N.I.

BuxDU Sport nazariyasi va metodikasi kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: maqolada yosh avlodning ta'lim-tarbiyasi jarayonida qadriyatlarning o'rni, mohiyati va mazmuni hamda boshlang'ich sinf o'quvchilarida jismoniy sifatlarni rivojlantirishda qadriyatli yondashuvning vosita sifatidagi ahamiyati yoritilgan.

Аннотация: В статье рассматриваются роль, сущность и содержание ценностей в образовательном процессе подрастающего поколения и значение ценностного подхода как инструмента в развитии физических качеств у младших школьников.

Annotation: The article discusses the role, essence and content of values in the educational process of the younger generation and the importance of a valuable approach as a tool in the development of physical qualities in primary school students.

Kalit so'zlar: qadriyat, qadriyatli yondashuv, ta'lim, tarbiya, jarayon, jismoniy sifatlari, rivojlanish, barkamol shaxs.

Ключевые слова: ценность, ценностный подход, образование, воспитание, процесс, физические качества, развитие, целостная личность.

Keywords: value, value approach, education, upbringing, process, physical qualities, development, holistic personality.

Jismoniy tarbiya bolaning umumiy rivojlanishining ajralmas qismidir, boshlang'ich maktab esa o'quvchi hayotining asosiy jismoniy fazilatlari shakllanadigan hal qiluvchi bosqichidir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida jismoniy fazilatlarni samarali tarbiyalash uchun qadriyatlarga asoslangan yondashuv muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv nafaqat jismoniy ko'nikmalarga, balki umr bo'yi jismoniy farovonlikka yordam beradigan qadriyatlarni singdirishga ham qaratilgan. Ushbu maqolada biz boshlang'ich sinf o'quvchilarida qadriyat yondashuvi asosida jismoniy fazilatlarni rivojlantirishning tashkiliy-pedagogik shartlarini o'rganamiz.

Milliy qadriyat deganda, eng avvalo, tarixiy sinovlarga bardosh bergan, xalqimizning milliy manfaatlarini o'zida to'liq mujassamlashtirgan, zamonaviy taraqqiyot talabiga butunlay javob bera oladigan, asrlar o'tgani sayin qadr-qimmatini ortib boradigan

g'oyalar tushuniladi. Hayot rivojlanib borarkan, qadriyat ham takomillashib, mukammallashaveradi.

Yuqoridagi qadriyatlar tizimi mohiyati va ularning inson hayoti va faoliyatidagi o'rni hamda ahamiyati nuqtai nazaridan tahlil qiladigan bo'lsak, iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy faoliyat va jarayonlarning jamiyat hamda ijtimoiy sub'ektlar uchun ahamiyati, hayotning turli qirralarini aks ettiradigan muammolar xamda ularning yechimini ifodalaydigan qarash, g'oya, ta'limot, talab va ehtiyojlarning real jarayon uchun qadr-qimmatini aniqlash qadriyatli yondashuv mazmunini tashkil etadi.

Yosh avlodning jismoniy sifatlarini har tomonlama rivojlantirish tarbiyaning ajralmas qismi bo'lgan jismoniy tarbiya jarayonida amalga oshiriladi. Jismoniy tarbiyaning maqsadi jamiyatning sog'lom, xushchaqchaq, har tomonlama jismoniy rivojlangan, mehnat va Vatan himoyasiga tayyor turgan yoshlarni tarbiyalashdan iborat uzoq muddatli, uyushtirilgan pedagogik jarayondir.

Tadqiqotlar ko'rsatishicha, optimal harakatlanish boshlang'ich sinf o'quvchilarining jismoniy rivojlanishi va qobiliyatining oshishi uchun katta imkon beradi.

O'quvchilarda jismoniy sifatlarini har tomonlama rivojlantirish, ularning milliy qadriyatlarga e'tiborini oshirish, ma'naviy, axloqiy fazilatlarini tarkib toptirish uchun kichik maktab yoshi eng qulay davr hisoblanadi. O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shaxsning jismoniy shakllanishi va jismoniy tayyorgarlik dinamikasi o'quvchining mehnat qilish layoqati va izchil bajariladigan jismoniy mashqlarning xususiyatiga bog'liqdir.

Yuqoridagi qadriyatlar tizimi mohiyati va ularning inson hayoti va faoliyatidagi o'rni hamda ahamiyati nuqtai nazaridan tahlil qiladigan bo'lsak, iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy faoliyat va jarayonlarning jamiyat xamda ijtimoiy sub'ektlar uchun ahamiyati, hayotning turli qirralarini aks etgiradigan muammolar xamda ularning echimlarini ifodalaydigan qarashlar, g'oyalar, ta'limotlar, talab va ehtiyojlarning real jarayonlar uchun qadr-qimmatini aniqlash qadriyatli yondashuv mazmunini tashkil etadi.

Yoshlarni har tomonlama jismoniy baquvvat qilib tarbiyalashga imkon beradigan, o'quvchilar jismoniy sifatlarini rivojlantirishga qaratilgan bu muammoni umumta'lim maktab o'quvchilari jismoniy tarbiyasini tashkiliy va pedagogik jarayonlar bilan birga bir-biriga bog'lab kelgan uzviylikda ko'rib chiqish lozimligini keltirib chiqaradi, bunda qadriyatli yondashuvning ahamiyati katta.

Yosh avlodning jismoniy qobiliyatini har tomonlama rivojlantirish tarbiyaning ajralmas qismi bo'lgan jismoniy tarbiya

jarayonida amalga oshiriladi. Jismoniy tarbiyaning maqsadi jamiyatning sogʻlom, xushchaqchaq, har tomonlama jismoniy rivojlangan, mehnat va Vatan himoyasiga tayyor turgan yoshlarni tarbiyalashdan iborat uzoq muddatli, uyushtirilgan pedagogik jarayondir.

Oʻquvchilarda jismoniy sifatlarni har tomonlama rivojlantirish, ularning milliy qadriyatlarga eʼtiborini oshirish, maʼnaviy, axloqiy fazilatlarni tarkib toptirish uchun kichik maktab yoshi eng qulay davr hisoblanadi. Oʻtkazilgan tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, shaxsning jismoniy shakllanishi va jismoniy tayyorgarlik dinamikasi oʻquvchining mehnat qilish layoqati va izchil bajariladigan jismoniy mashqlarning xususiyatiga bogʻliqdir.

Jismoniy sifatlarga (kuch, chidamlilik, egiluvchanlik, tezkorlik, chaqqonlik) tegishli.

Boshlangʻich sinf oʻquvchilari jismoniy tarbiyasi va ularda jismoniy sifatlarni rivojlantirishda sogʻlomlashtirish, taʼlim berish va tarbiya berish vazifalarini amalga oshirish koʻzda tutiladi. Qadriyatli yondashuv asosida bu vazifalarni yaxlit holda bajarish imkoniyatlari kengayadi.

Mamlakatimizda aholi sogʻlom turmush tarzini shakllantirish, yoshavlodni jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shugʻullanishi uchun zamon talablariga mos shart-sharoitlar yaratilmoqda. Sport musobaqalari va tadbirlari orqali yoshlarga milliy qadriyatlarni singdirish, oʻz irodasi, kuchi va imkoniyatlariga boʻlgan ishonchni mustahkamlash, mardlik va vatanparvarlik, ona Vatanga sadoqat kabi tuygʻulari singdirib boriladi. Mamlakatimizda aholi jismoniy madaniyatini oshirish borasida koʻplab amaliy ishlar qilinmoqda va bunga davlat masalasi sifatida qaraladi. Bu borada Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 3 iyun PQ–3031-son «Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida»gi qarori alohida ahamiyatga ega boʻlib, qarorda asosan jismoniy tarbiya va sport tadbirlarining yil davomida oʻtkaziladigan dasturi ishlab chiqildi. Dasturning 4-bandida umumiy oʻrta taʼlim maktab oʻquvchilari oʻrtasida oʻtkaziladigan jismoniy tarbiya va sport tadbirlar rejasi ham ishlab chiqildi va amaliyotga joriy etildi.

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarini jismoniy tarbiyalash va ularda jismoniy sifatlarni rivojlantirishda sogʻlomlashtirish, taʼlim va tarbiya berish vazifalarini amalga oshirishni koʻzda tutadi. Qadriyatli yondashuv asosida bu vazifalarni yaxlit holda bajarish imkoniyatlari kengayadi.

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida jismoniy sifatlarni rivojlantirish nafaqat jismoniy tarbiya oʻqituvchilari va sohaga masʼul

shaxslarning vazifasi bo'lishi kerak. Zero, farzandlarimizning aqliy, axloqiy, jismoniy kamolotida barchamiz birgalikda mas'ul bo'lishimizni taqozo etadi. Tadqiqotimiz jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarida jismoniy sifatlarni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik fenomenning dolzarb ahamiyat kasb etishini aniqladik.

Q

Tashkiliy shartlar

Kompleks o'quv dasturi:

Jismoniy tarbiya orqali qadriyatlarni singdirish uchun keng qamrovli o'quv dasturi muhim ahamiyatga ega. O'quv dasturida jismoniy faoliyatning keng doirasi, jumladan, jamoaviy sport turlari, individual sport turlari va jismoniy tarbiya mashg'ulotlari o'z ichiga olishi kerak. Shuningdek, u jismoniy tayyorgarlik, ovqatlanish va shaxsiy farovonlikning ahamiyati haqidagi darslarni o'z ichiga olishi kerak.

Malakali va ishtiyoqli o'qituvchilar:

O'qituvchi va murabbiylar o'quvchilarning jismoniy faoliyatga munosabatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Jismoniy tarbiyaga ishtiyoqi baland malakali pedagoglar o'quvchilarni jismoniy sifat va qadriyatlarni qabul qilishga undashi mumkin. Ular jismoniy tarbiya bo'yicha eng so'nggi o'qitish usullari va tendentsiyalaridan xabardor bo'lish uchun doimiy treningdan o'tishlari kerak.

Tegishli jihozlar va jihozlar:

Maktab turli jismoniy faoliyatni qo'llab-quvvatlash uchun yaxshi ta'minlangan jihozlar va jihozlar bilan ta'minlanishi kerak. Bunga sport maydonchalari, gimnastika zallari va yoshga mos sport anjomlaridan foydalanish kiradi. Xavfsiz va qulay muhitni ta'minlash jismoniy fazilatlarini rivojlantirish uchun juda muhimdir.

Inklyuzivlik va qulaylik:

Turli xil qobiliyat va qiziqishlarga ega bo'lgan talabalarga mos keladigan keng ko'lamli tadbirlarni taklif qilish orqali inklyuzivlikni targ'ib qiling. Har bir talaba ishtirok etishi va jismoniy sifatlarini rivojlantirishi uchun moslashtirilgan jismoniy tarbiya dasturlarini tashkil qiling.

Pedagogik sharoitlar

Qadriyatlarga asoslangan ta'lim:

Jismoniy tarbiyani o'qitishda qadriyatlarga asoslangan yondashuv xarakter tarbiyasi, hurmat, sport mahorati, jamoaviy ish va shaxsiy mas'uliyatni ta'kidlashni o'z ichiga oladi. O'qituvchilar sport va jismoniy faoliyatdan hayotiy ko'nikmalar va qadriyatlarni o'rgatish vositasi sifatida foydalanishlari kerak.

Maqsadni belgilash va o'z-o'zini aks ettirish:

Talabalarni shaxsiy jismoniy maqsadlarni belgilashga va ularning taraqqiyotini kuzatishga undash. Muntazam ravishda o'z-o'zini aks ettirish va maqsad qo'yish mashg'ulotlari o'quvchilarga muvaffaqiyatga erishishda qat'iyat va mehnatsevarlik muhimligini tushunishga yordam beradi.

Differentsial ko'rsatma:

Talabalarning turli xil ehtiyojlari va qobiliyatlari borligini tan oling. Har bir o'quvchining jismonan o'sishi va qadriyatlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lishini ta'minlab, har bir talaba darajasiga qarab faoliyat va o'qitish usullarini tabaqalashtirilgan holda o'tkazish.

Hamkorlik va jamoani shakllantirish:

Talabalarga hamkorlik va jamoaviy ishning qiymatini o'rgatish uchun jamoaviy faoliyatni qo'shing. Sport va guruhdagi qiyinchiliklar orqali talabalar samarali muloqot qilishni, nizolarni hal qilishni va tengdoshlarini qo'llab-quvvatlashni o'rganishlari mumkin.

Jismoniy faollikka umrbod muhabbatni rag'batlantirish:

Jismoniy faollik nafaqat maktab uchun, balki hayot uchun ham zarur degan fikrni ilgari suring. Talabalarni sinfdan tashqari jismoniy mashg'ulotlardan zavqlanishga o'rgatish, ular o'sib ulg'aygan sari sog'lom va faol hayot tarzini davom ettirish imkoniyatini oshirish.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida jismoniy sifatlarni rivojlantirish nafaqat jismoniy ko'nikmalarni shakllantirish; bu ularning hayoti davomida xizmat qiladigan qadriyatlarni tarbiyalash haqida. Jismoniy tarbiyaga qadriyatlarga asoslangan yondashuv xarakter, jamoaviy ish, qat'iyatlilik va umrbod salomatlikni ta'kidlaydi. To'g'ri tashkiliy va pedagogik shart-sharoitlar bilan qo'llab-quvvatlansa, boshlang'ich sinf o'quvchilari kelgusi yillar davomida ularga foyda keltiradigan jismoniy fazilatlar va qadriyatlarni rivojlantirishlari mumkin. Bu yaxlit yondashuv bo'lib, talabalarni nafaqat sportda muvaffaqiyat qozonishga tayyorlaydi, balki ularni yaxshi shaxs bo'lib yetishtirishga ham yordam beradi.

Milliy qadriyatlarning pedagogik, ijtimoiy-psixologik jihatlarini o'rganish va shu asosda boshlang'ich sinf o'quvchilarida jismoniy sifatlarni rivojlantirish va yoshlarni tarbiyalash amaliyotiga joriy qilish o'z madaniyatimiz va ma'naviy boyliklarimizning yuksaklikka ko'tarilishida asosiy vositalardan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar:

1. Achilov A.M. Akramov J.A. Goncharova O.V. Bolalarning jismoniy sifatlarini tarbiyalash. 2004 y. Toshkent.

2. Davronov N. I. DEVELOPMENT OF PHYSICAL QUALITIES OF CHILDREN IN THE HERITAGE OF OUR

ANCESTORS //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2020. – Т. 8. – №. 3.

3. Davronov N. I. THE CONCEPT OF PHYSICAL EDUCATION AND PHYSICAL CULTURE //УЧЕНЬИ XXI ВЕКА. – С. 91.

4. Давронов Н. И. «Авеста» как ценность и источник по физическому воспитанию молодежи //Педагогическое образование и наука. – 2020. – №. 1. – С. 87-91.

5. Давронов Н. И. ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ВРЕДНЫХ ПРИВЫЧЕК У ПОДРОСТКОВ НА ОСНОВЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА //EUROPEAN RESEARCH. – 2018. – С. 132-134.